

Új könyv – régi irodalom

1996-ban jelent meg egy új egyetemi segéd- és gyakorlókönyv, amelynek elsődleges célja, hogy az alapvető filológiai ismereteket egy kötetben foglalja össze. A gyakorlókönyv elsősorban bölcsész-hallgatóknak készült, de ajánlott az „irodalommal bármilyen szinten és összefüggésben foglalkozók számára egyaránt”.

A Hargittay Emil szerkesztette, s az Universitas Kiadó gondozásában *Bevezetés a régi magyar irodalom filológiájába* címmel megjelent új könyv célja, hogy filológiai kérdésekben – például a kéziratok formailag is kifogástalan megjelentetése vagy a kódexek, kéziratok, nyomtatványok keletkezésének vizsgálata, a szövegek gondozása, a szövegek közötti kapcsolatok feltérképezése – útmutatást, segítséget nyújtson. E kötet pótolja azt a hiányt, amely a filológia és a régi magyar irodalom azzal igen szorosan összefonódó kutatása területén már évtizedek óta jelentkezik. Hargittay Emil szerint e probléma megoldásának kulcsa az egyetemi oktatásban keresendő: „A tanulmányi éveit kezdő egyetemista számára nélkülözhetetlen fontosságú a filológia alapfogalmaival, módszereivel való ismerkedés; erre talán soha nem lesz módja későbbi pályafutása során”. Ha ezen ismeretek elsajátítása, rutinszerűvé gyakorlása elmarad, az az irodalmár egész életművére rányomja bélyegét. A szerkesztő ezen elgondolása szerint a kötet célja a régi magyar irodalom filológiájának bemutatása. A filológiával foglalkozók számára elengedhetetlen számos más tudományágban való jártasság (pl. paleográfia, könyv- és nyomdászattörténet, textológia, bibliográfia stb.), amely témakörökkel a gyakorlókönyv foglalkozik. A kötet tartalma az egyetemi oktatás tananyagán alapszik, ennek megfelelően három nagyobb témakört ölel fel:

1. a legfontosabb kézikönyvek ismerete;
2. textológia és szövegkiadás;
3. tudományos munkák szerkesztése, jegyzetelési technikák.

A számmisztika jegyében a gyakorlókönyv is három nagyobb egységből áll: ta-

nulmányok, gyakorló szöveggyűjtemény, bibliográfia.

A kötet első részében tizenhárom tanulmány található – szerzők: *Borsa Geodeon, Érszegi Géza, Holl Béla, Horváth Iván, Klaniczay Tibor, Stoll Béla, Szentmihályi János, Tolnai Vilmos, Varjas Béla* –, tartalmukat tekintve egymástól független írások, egy kivételével mind utánközlés. A tanulmányokból a régi magyar családnevek helyesírásáról, az írók nemzeti hovatartozásáról szerezhetünk fontos tudnivalókat, útmutatót találunk az idegen nyelvű kiadványok jegyzeteléséhez, tanulmányt a magyar nemzeti bibliográfiákról. Igen fontos minden irodalmat kutató számára *Stoll Béla* munkája, amely a magyar irodalom szövegkritikai problémáit vázolja (már amelyekkel *Stoll* nagy és igen jelentős szövegkiadói munkássága során találkozott). Az első rész utolsó tanulmánya, egy paleográfiai útmutató a 15-17. századi magyar nyelvű kéziratokhoz, a gyakorló szöveggyűjtemény olvasásához nyújt nélkülözhetetlen segítséget. Érdemes lett volna esetleg néhány újabb tanulmányt is bevenni a sorba, például *Debreczeni Attilán*ak a genetikusszövegkiadással kapcsolatos gondolatait, vagy példaértékű *Csokonai*levél kiadását. Elgondolkodhatunk azon is, hogy talán szükséges lett volna egy kitekintés a külföldi szakirodalom irányába is, mely írások nyilván nem a régi magyar irodalmat tárgyalják, de párhuzamos eredményekkel, kérdésfelvetésekkel sok tanulsággal szolgálhatnának a magyar olvasóknak. Hargittay Emil olyan tanulmányokat és tanulmányrészleteket választott, amelyeknek szerzői a szükséges mértékben mélyednek el az adott témában, így a kötet valóban hasz-

nálható segédletként, nemcsak egyetemeken, hanem olyan középiskolákban is, ahol a fakultáció, illetve az emelt szintű magyartanítás keretein belül lehetőség kínálkozik arra, hogy a tanárok a gimnáziumi anyagból egyre inkább kiszoruló régi magyar irodalmat megismertessék a tanulókkal, a filológiai alapismereteket átadják, s így megfelelő előképzést biztosítsanak az egyetemre felvételizők számára.

A gyakorló szöveggyűjtemény olyan válogatás, amely igen sokféle szöveget tartalmaz, például RMK-, RMNy-szócikket, hazai és külföldi publikációk jegyzetelési, címleírási megoldásait, cikkrészletet, könyvrészletet, bibliográfiai mintát, lexikon-szócikket. Ezek után egy korrektúrajavítási szabályzat, majd a görög és gót betűk ismertetése következik. A gyakorló szöveggyűjtemény nagyobb részét 15–18. századi szövegek teszik ki, amelyeket a korabeli kéziratok, illetve nyomtatott formájukban közöltek, többnyire az átírás mellékelésével. Az itt közreadott szövegek elsőrendű feladata, hogy a textológia-, filológiaórákon a hallgatók közös munkaként megvitathassák az egy-egy szöveg átírásakor jelentkező problémákat. A sort *Umberto Eco Hogyan írjunk szakdolgozatot* című munkájának tartalomjegyzéke zárja. E szöveggyűjtemény szerkezete szándékosan nem egységes, írja a szerkesztő a kötet előszavában, egyes szövegekből többféle összevethető változatot közöl, másol csak az eredetit faksimile kiadásban. Szerkezeti egyenetlenség azonban a kötet más részeire is jellemző. Nem értem, *Varjas Lajos* paleográfiai útmutatója miért a *Tanulmányok* részbe került, mikor a görög és gót betűk leírása a szöveggyűjteményben található, és ezek alapján talán *Székely Artúr* korrektúrajeléről szóló írása is a *Tanulmányok* részbe illenék jobban. Ezen bizonytalansággal együtt is igen jól használható a szöveggyűjtemény a filológiával ismerkedők, egyetemisták számára.

E kötet számára készítette el *Szentmártoni Szabó Géza Segédkönyvek és szövegkiadások válogatott bibliográfiája a régi magyar irodalomhoz* című jegyzékét, amely a legfontosabb köteteket, kiadványokat tartalmazza a következő témakörökben: magyar könyvészet; hazai kézirat-katalógusok; irodalomtörténeti, történettudományi, klasszika-filológiai bibliográfiák; lexikonok; életrajzgyűjtemények; névtárak; monográfiák; vallástörténet; szótárak; a terminológiával foglalkozó kézikönyvek; szólásgyűjtemények; helytörténet; zenetörténet; ortográfia; nyomdatörténet; emblematika; peregrináció; könyvtártörténet; művelődéstörténet; szövegkiadások (hasonmás, forrás). Éppen a bibliográfiákkal kapcsolatban tehető fel a kötetrel szemben megfogalmazható egyik legfontosabb kérdés: hogyan egyeztethető össze a filológia mint a bármely szöveggel foglalkozó tudomány, és a konkrét szövegtörzset jelölő régi magyar irodalom kettősége? Mik azok a specialitások, amelyek csak a régi magyar irodalomhoz köthető filológiai kérdések jellemzői?

A kötet harmadik részéhez tartozó függelék, amely a belföldi kutatóhelyeket, nagyobb könyvtárakat, levéltárakat nevezi meg, illetve a filológiai bevezetés témakörében legfontosabbnak ítélt fogalmakat gyűjti egybe, például egyetemi tanárok számára is kiváló „puska” lehet egy filológia dolgozat összeállításakor.

Az új egyetemi segédletről tehát elmondható, hogy mind a hallgatók, mind a tanárok nagy haszonnal forgathatják munkájuk közben, hiszen egyetlen kötetben megtalálható mindaz a legfontosabb tudnivaló, amely a *Bevezetés a filológiába* című tárgyhoz szükséges.

Bevezetés a régi magyar irodalom filológiájába. Szerk.: HARGITTAY EMIL, UNIVERSITAS, Bp. 1996.

Bajáki Rita